

KOJE DOBRE ŠUZE; Šetnja kroz povijest obuće

Razstava in katalog. Etnografski muzej, Zagreb 2006

Leta 2006 je bila v Etnografskem muzeju v Zagrebu na ogled **razstava** z naslovom *Koje dobre šuže! Šetnja kroz povijest obuće*, ki sta jo ob strokovni pomoči višje kustosinje Nadje Maglica in višjega kustosa Zlatka Mileusnića ter drugih sodelavcev in strokovnjakov pripravili avtorici, višji kustosinji, mr. sc. Aida Brenko in mr. sc. Vesna Zorić. Na razstavi je združeno gradivo dvajsetih hrvaških muzejev, več čevlarskih delavnic, prodajaln in zasebnikov, na podlagi katerega sta avtorici »želeli pokazati različne pomene, ki jih je imela obutev v človekovem življenju. Zaradi zaščite noge pred klimatskimi ujmami ali nevarnim terenom je obutev skozi zgodovino postala sestavni del človekovega življenja, zato nam njena zgodovina odkriva tudi del človekove zgodovine. Vrsta in naziv materiala, iz katerega je narejena, njene oblike in okras ali način izdelave nam nudijo niz podatkov za razumevanje kulturnih, gospodarskih in političnih okoliščin v posameznih obdobjih« (Brenko; Maglica; Mileusnić; Zorić 2006: 7).

Razstava je v treh večjih razstavnih prostorih prikazovala **zgodovinski razvoj obutve** od arheoloških najdišč preko stilskih obdobji do sodobnega oblikovanja ter njen razvoj s stališča izdelave. Pri tem sta avtorici upoštevali izdelavo obutve za lastne potrebe ali potrebe ožje družine, pojav obrtnikov in čevlarskih cehov, manufaktur in industrijske proizvodnje.

Etnografski muzej Zagreb hrani bogato zbirko obutve s konca 19. in začetka 20. stoletja, v katerem je bila prav obutev med glavnimi pokazatelji gospodarskih, društvenih in kulturnih sprememb v vaških skupnostih. V 20. stoletju je bila najširšim ljudskim množicam na Hrvaškem in v nekdanji Jugoslaviji naj-dostopnejša domača industrijsko izdelana obutev Borovo iz nacionalizirane tovarne češkega porekla, Bate.

Razstavo sta avtorici zaradi raznovrstnega gradiva in vsebin razdelili na več razdelkov, ki si načeloma sledijo po kronološkem zaporedju in poudarku na njegovih vlogah:

- utrjevanju družbenih odnosov ter ustvarjanju družbenih identitet in vrednosti, kar je, kot potrjuje razstavljeni kulturni obutev posameznih alternativnih skupin iz druge polovice 20. stoletja, izraženo še dandanes;

- obutev igra v mnogih kulturah izrazito simbolno vlogo: »Imelda Marcos se skriva v marsikateri ženski, moški pa močneje reagirajo na ženske v visokih petah. Simbolni pomen obutve izvrstno odslikavajo tudi pravljice in bajke, v katerih je njena čarobna moč najpogosteje medij za vstop v drugi svet« (Brenko, Maglica, Mileusnić, Zorić 2006: 7).

Razstavljeni je bila bogata zbirka obutve iz hrvaških muzejev, kakršne slovenski muzeji ne premoremo. Prav gotovo imamo tudi Slovenci pestro in zanimivo tovrstno dediščino, ki pa jo bo treba še zbrati in interpretirati. Poleg tega je bila na ogled

tudi rokodelska delavnica z vso opremo za izdelovanje opank, cehovske insignije, nogavice in gamaše, usnjeni modni dodatki, nekaj rekonstrukcij obutve, slikovno gradivo, kipi in reliefi, arhivsko gradivo, fotografije, reklamne table, časopisni oglasi in katalogi, posterji ipd.

Med razstavo so prikazovali tudi **dokumentarne filme** o izdelavi opank iz let 1967 (Šestinski opanci), 1986 (Opančar Vlado Kuftrin) in 1996 (Izrada opanaka od govede i ovčje kože), ki so jih posneli na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Sveučilišča v Zagrebu.

Za bolj sproščeno in prijetno vzdušje je v ozadju zvenela glasba na temo obutve, tako hrvaške ljudske pesmi kot povsem sodobne tuje in domače popevke. **Vodstvo** po razstavi je potekalo v hrvaškem in angleškem jeziku.

Pedagoški program je vodila Željka Jelavić. Pripravila je delavnice za osnovnošolsko mladino in upokojenke. Na podlagi ogleda razstave je Jelavićeva na delavnicah spodbujala udeležence, da so razmišljali o različnih delih, okraskih, sporočilu in oblikah razstavljenih obutve in svoje razumevanje in ustvarjalnost izražali v izdelkih: šolarji so risali vzorce na podplate in zgornje dele papirnatih modelov čevljev, upokojenke pa so se kot bolj večje ročnega dela lotile različnega okraševanja blaga (klobučevine), iz katerega so modele čevlja izrezali v muzejski restavratorski delavnici.

Izdelki so bili pozneje razstavljeni na pedagoški razstavi, nekaj najlepših izdelkov je arhiviranih v pedagoški zbirki, nekaj pa so jih izdelovalci odnesli domov.

Ob razstavi je na 182 straneh izšel bogato ilustriran **katalog** z angleškim povzetkom in obsežno bibliografijo. Obiskovalce so privabljali tudi plakati, razglednice in zloženke z motivom ženskih opank – *oputar* iz zbirke Etnografskega muzeja Zagreb. Propagandno gradivo je oblikovala Nikolina Jelavić Mitrović. Tudi katalog je sledil konceptu razstave. Zlatko Mileusnić je prispeval poglavje o arheoloških, Nadja Maglica pa srednjeveških sledih obutvene kulture do 20. stoletja. Vesna Zorić je obdelala obutveno obrt in rokodelstvo, v katerem so natančno opredeljene vrste obutve, predvsem opanke na Hrvaškem, Aida Brenko pa pomen obutve v hrvaških vaških skupnostih po posameznih regijah. Katalog sta avtorici razstave zaključili s poglavjem o primerjavi domače in tuje obutvene kulture v dvajsetem stoletju.

Tako razstava kot katalog sta na eni strani želela prikazati skupno evropsko in svetovno obutveno dediščino ter izraze sodobne globalne identitete, ob njej pa poudariti posebnosti hrvaške kulture. Razstava je kljub bolj skromnim oblikovalskim rešitvam prav gotovo zajela klasične informacije o vlogi obutve in tako izpolnila svoj namen. Odlikovali so jo pestrost in količina zbranega gradiva ter sodelovanje strokovnjakov iz številnih hrvaških muzejev, kar dokazuje dobro organiziranost hrvaške muzejske stroke. Kljub minljivosti muzejskega medija je ostal dragocen katalog, ki lahko rabi kot metodološki, vsebinski in primerjalni raziskovalni in muzejski pripomoček. Čeprav sta avtorici v uvodu poudarili, da nista mogli zajeti prav vseh tem, pa vseeno pogrešamo informacijo o izobraževanju, kajti Hrvati imajo tudi na tem področju kar nekaj vidnih strokovnjakov, ki so pisali učbenike (npr. Stjepan Gjurgjan). Žal pa poleg Borova

oziroma nekdanje Bate ni omenjena znana slovenska čevljarska blagovna znamka Peko, čeprav je tovarna imela precej uspešnih filial po Hrvaškem že v obdobju med obema vojnama, po drugi svetovni vojni pa se je trgovska mreža še povečala.

Čestitamo hrvaškim kolegicam etnologinjam za obsežno in dobro opravljeno delo ter dragocene izkušnje!

Literatura:

BRENKO, Aida; Nadja Maglica; Zlatko Mileusnić; Vesna Zorić 2006: Koje dobre šuze! Šetnja kroz povijest obuće. Razstavni katalog. Zagreb: Etnografski muzej, 182 str.

Datum prejema članka v uredništvo: 27. 6. 2007.

Drugi članki ali sestavki / 1.25

Bojan Knific

»ČRNA NOŠA«

Razstava v Galeriji Veronika v Kamniku

Jasna Paladin, avtorica razstave o črni noši.
Foto: Aleš Leben, september 2007

V Kamniku vsako leto drugi konec tedna v septembru potekajo Dnevi narodnih noš, ki v mesto pod Kamniškimi Alpami privabijo nekaj deset tisoč obiskovalcev. Med njimi so redkejši poznavalci oblačilne dediščine in številnejši ljubitelji, ki se tako ali drugače kostimirani udeležijo nedeljskega sprevoda ali si prireditev ogledajo, in drugi obiskovalci, ki jih v Kamnik privabi z »narodnimi nošami« prepletena turistična ponudba.

Organizatorji prireditve, katere začetki segajo v sredino šestdesetih let, svoje cilje z leti spreminjajo. Te na eni strani oblikuje želja po množičnem obisku in s tem pogojena (pogosto cenena) turistična ponudba ter na drugi strani potreba, da bi pri ljudeh, ki se kostimirajo v »narodne noše«, in drugih zainteresiranih